

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

مصاحبه پژوهشی:

بررسی طرح الگوی کشت در کشور

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

- وب سایت خبرگزاری صدا و سیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: علی قنبری شیرسوار

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۲	□ نکات برجسته .....
۲	□ مقدمه و طرح مسئله.....
	□ تعریف الگوی کشت .....
۴	□ شاخص‌های مورد نیاز در طراحی الگوی کشت .....
۵	□ مشخصات و محورهای مهم طرح تدوین شده الگوی کشت .....
	□ ارتباط اجرای طرح الگوی کشت با تولید کالاهای اساسی .....
۴	□ وضعیت زیرساخت‌های فنی اجرای و قوانین بازدارنده طرح الگوی کشت .....
۵	□ شیوه اجرای الگوی کشت در ایران و کشورهای دیگر .....
۵	□ وضعیت اعتبارات اجرای طرح الگوی کشت .....
۶	□ کلام آخر .....

- ❖ با توجه به اینکه رهبر معظم انقلاب سال ۹۹ را سال «جهش تولید» نام‌گذاری کرده‌اند، اجرای یک الگوی کشت مناسب می‌تواند در تحقق این سیاست و همچنین تأمین امنیت غذایی کشور بسیار مؤثر باشد.
- ❖ الگوی کشت طی سال‌های اخیر یکی از چالش برانگیزترین مباحث مطرح شده در حوزه کشاورزی کشور بوده است.
- ❖ الگوی کشت جانمایی صحیح تولید بر اساس پتانسیل‌های طبیعی، اصول اقتصادی و سیاست‌های استراتژیک کشور است.
- ❖ از جمله مهمترین شاخص‌های مورد نیاز در طراحی الگوی کشت، شاخص اقتصادی، امنیت غذایی، مزیت نسبی و بهره‌برداری پایدار از منابع پایه هستند.
- ❖ براساس طرح الگوی کشتی که تدوین شده برنامه‌های ارتقای ضریب خوداتکایی محصولات اساسی دست یافتنی است و این طرح تناقضی با اهداف کلان کشور و برنامه‌های توسعه ندارد.
- ❖ متأسفانه در سالیان اخیر، نبود یک برنامه کشت جامع و مدون باعث نابسامانی‌های جدی در حوزه کشت محصولات کشاورزی شده است.

□ مقدمه و طرح مسئله

کشاورزی مهمترین بخش در توسعه اقتصادی و اجتماعی است که نقش بسزایی در دستیابی به امنیت غذایی، تنوع اقتصادی، ریشه‌کن کردن فقر و رفاه انسان‌ها ایفا می‌کند. از طرفی زمین‌های حاصلخیز و منابع کشاورزی محدود بوده و جمعیت رو به رشد جهان، روز به روز نیاز به تولیدات کشاورزی را افزایش می‌دهد؛ به طوری که امروزه چنین افزایشی در تقاضا موجب فشار بر منابع مورد نیاز کشاورزی شده است. به دلیل محدودیت‌هایی که در منابع قابل دسترس وجود دارد این

شرایط را تنها می‌توان با افزایش برداشت در واحد سطح از طریق برنامه‌ریزی با استفاده از زمین‌های موجود، منابع آب و سایر نهاده‌های کشاورزی مدیریت کرد. از این‌رو برنامه‌ریزی مناطق زیرکشت و تعیین الگوهای بهینه آن برای مدیریت سامانه‌های تولیدی کشاورزی، به‌ویژه در مناطق خشک و نیمه‌خشک که از کمبود آب رنج می‌برند و عدم قطعیت برنامه‌های زراعی در آن از احتمال بیشتر برخوردار است، امری ضروری است. الگوی کشت طی سال‌های اخیر یکی از چالش‌برانگیزترین مباحث مطرح شده در حوزه کشاورزی کشور بوده است؛ بسیاری از کارشناسان و دست‌اندرکاران نابسامانی‌های تولید و حتی بازار محصولات کشاورزی را ناشی از عدم اجرای الگوی کشت مناسب می‌دانند در عین حال برخی هم این مسئله را فرافکنی می‌دانند و معتقدند که بین بحث الگوی کشت و بازار رابطه مستقیمی وجود ندارد و نقش حلقه‌های واسط را در این میان نمی‌توان نادیده گرفت. با توجه به اینکه رهبر معظم انقلاب سال ۹۹ را سال «جهش تولید» نام گذاری کرده‌اند، اجرای یک الگوی کشت مناسب می‌تواند در تحقق این سیاست و همچنین تأمین امنیت غذایی کشور بسیار مؤثر باشد. ضمن اینکه ساماندهی حضور محصولات ایرانی در بازارهای صادراتی نیز با اجرای طرح مذکور قابل انجام خواهد بود. در همین راستا با توجه به اهمیت بخش کشاورزی در توسعه اقتصادی کشور در سال جهش تولید، برای بررسی و تحلیل بیشتر طرح الگوی کشت محصولات کشاورزی، مصاحبه‌ای با آقای دکتر جواد وفابخش، سرپرست معاونت زراعت وزارت جهاد کشاورزی که مسئول تدوین طرح الگوی کشت محصولات کشاورزی است، در تاریخ ۱۳/۰۲/۱۳۹۹ انجام شده که مهمترین بخش‌های آن در این پژوهش ارائه می‌شود.

□ تعریف الگوی کشت

از نظر تعریف، الگوی کشت عبارت است از: نسبت سطح زیرکشت محصولات مختلف در یک منطقه مشخص و در مقطع مشخصی از زمان که بیانگر توالی سالیانه و نظم فضایی محصولات کشاورزی در یک منطقه است. به زبان ساده‌تر الگوی کشت به مفهوم تعیین نوع گیاه یا محصول مورد کاشت، متناسب با مؤلفه‌های تأثیرگذار در تولید آن محصول است. در مقیاس کلان الگوی کشت عبارت است از: تعیین یک نظام کشاورزی با مزیت اقتصادی پایدار و مبتنی بر سیاست‌های کلان کشور، دانش بومی کشاورزان و بهره‌گیری بهینه از ظرفیت‌های منطقه‌ای با رعایت اصول اکوفیزیولوژیک تولید محصولات کشاورزی در راستای حفظ محیط زیست.^۱

الگوی کشت جانمایی صحیح تولید بر اساس پتانسیل‌های طبیعی، اصول اقتصادی و سیاست‌های استراتژیک کشور است، به عبارت دیگر این سه هدف فنی، اقتصادی و استراتژیک، الگوی کشت را تشکیل می‌دهد. در واقع برنامه‌ریزی الگوی کشت یک نظام برنامه‌ریزی برای تحقق آمایش سرزمین در بخش کشاورزی است و از الزامات تئوری‌های توسعه این بخش به شمار می‌رود. هدف از تدوین و اعلام برنامه الگوی کشت در گام نخست انجام نوعی از آمایش سرزمین در بخش کشاورزی است.

□ شاخص‌های مورد نیاز در طراحی الگوی کشت^۲

از جمله مهمترین شاخص‌های مورد نیاز در طراحی الگوی کشت، شاخص اقتصادی، امنیت غذایی، مزیت نسبی و بهره‌برداری پایدار از منابع پایه هستند.

۱- بررسی چالش‌های الگوی کشت و آب مصرفی کشاورزی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی، دفتر مطالعات زیربنایی، فروردین ۱۳۹۹.

۲- بررسی چالش‌های الگوی کشت و آب مصرفی کشاورزی، مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، معاونت پژوهش‌های زیربنایی و امور تولیدی، دفتر مطالعات زیربنایی، فروردین ۱۳۹۹.

الف) شاخص اقتصادی: شاخص یا شاخص‌های اقتصادی در الگوی کشت باید به‌گونه‌ای تعیین شوند تا با انتخاب نوع محصول همراه با افزایش بهره‌وری از منابع موجود به‌خصوص آب و خاک، حداکثر درآمد را برای کشاورزان و تولیدکنندگان به همراه داشته باشد و کشاورزان بتوانند با افزایش درآمد و سود حاصل از فروش تولیدات، نسبت به سرمایه‌گذاری و توسعه فعالیت‌های خود اقدام کنند و به این ترتیب رونق اقتصادی را در بخش کشاورزی فراهم کند. نظام عرضه و تقاضا و کشت بازار از یک طرف و سیاست‌های کلان مدیریتی از جمله سیاست‌های اقتصادی دولت، الزامات تأمین امنیت غذایی در سیاست‌های کلان، سیاست‌های حمایتی مستقیم و غیرمستقیم و سیاست‌های تجاری و تعرفه‌ای در کشور از طرف دیگر به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر شاخص اقتصادی تأثیرگذار است. دانش و مهارت نیروی انسانی نیز که بهره‌وری عوامل تولید را تحت تأثیر قرار می‌دهد، از دیگر عوامل تأثیرگذار بر این شاخص است.

ب) شاخص امنیت غذایی: الزامات تأمین امنیت غذایی در سیاست‌های کلان تعیین‌کننده جایگاه محصولات اساسی در کشور است. زیرا در طراحی الگوی کشت باید محصولات اساسی و استراتژیک از جمله گندم، برنج، دانه‌های روغنی و ذرت به صورت ویژه مورد توجه قرار گیرند تا امنیت غذایی کشور به شکل مطلوب و اطمینان بخش تأمین شود و خودکفایی در محصولات مهم و مورد نیاز کشور حاصل شود. بنابراین حمایت‌های دولت برای تأمین محصولات اساسی بر شکل‌گیری هر نوع الگوهای کشت در کشور تأثیر قابل توجه خواهد گذاشت و در نهایت جایگاه این محصولات تعیین‌کننده شاخص امنیت غذایی خواهند بود.

ج) شاخص مزیت نسبی: مزیت نسبی شامل محصولاتی است که دارای تقاضا در داخل و یا خارج است و به همین دلیل به صورت تقاضامحور تولید می‌شود. با این وصف محصولات دارای مزیت نسبی متأثر از عامل بازار بوده و بدون حمایت‌های بیرونی، توسعه و گسترش تولید را سبب می‌شود. لذا گروهی از محصولات کشاورزی مانند پسته، زعفران و تولیدات گلخانه‌ای که از مزیت نسبی بالاتر و مطلوبیت اقتصادی بیشتری برخوردارند، باید پس از محصولات اساسی با اولویت در الگوی کشت قرار گیرند.

د) شاخص بهره‌برداری پایدار از منابع پایه: منابع آب و خاک از طرفی محدود بوده و از طرف دیگر منابع پایه تولید هستند، لذا به‌منظور پایداری در تولید محصولات کشاورزی، حفاظت از منابع پایه به‌خصوص آب و خاک و محیط زیست باید به صورت ویژه در طراحی الگوی کشت مورد توجه قرار گیرد. اهمیت و پیچیدگی کمیت و کیفیت آب از یک طرف و اقلیم خشک و نیمه‌خشک کشور جمهوری اسلامی ایران، لزوم تدوین الگوی کشت با محوریت بهره‌وری بهینه از منابع آب را به بهترین شکل برجسته می‌کند.

□ مشخصات و محورهای مهم طرح تدوین شده الگوی کشت

برنامه‌ای که در معاونت امور زراعت و با همکاری سایر بخش‌ها تدوین شده شامل شش لایه اطلاعاتی (۵ لایه اطلاعات تکنیکی پایه و یک لایه اطلاعات استراتژیک) است که لایه ششم چشم انداز برنامه تولید محصولات و روند آن را در کشور به ما نشان می‌دهد. این طرح بر اساس پنج پارامتر اصلی در قالب لایه‌های اطلاعاتی پایه تنظیم شده و مسئله‌یابی آن بر اساس پتانسیل‌های موجود در کشور و تطابق محصول بر مکان تولید شکل گرفته است. این لایه‌های اطلاعات شامل اقلیم، خاک، نیازها و محدودیت‌های گیاهی، فراهمی آب و اقتصاد تولید است. علاوه بر این همان‌طور که اشاره شد یک لایه اطلاعات اهداف استراتژیک نیز در کنار پارامترهای اصلی الگوی کشت تهیه شده که افق بندی زمانی نیازها و شاخص‌های قابل دستیابی در کشور را مشخص کرده است. به عبارت دیگر، همه این اطلاعات در سه گروه

اطلاعات فنی، اطلاعات اقتصادی و اطلاعات استراتژیک قرار می‌گیرد و این موارد مجموعاً برنامه الگوی کشت ملی را شکل می‌دهند. همه این اطلاعات زمانی به اجرایی شدن کامل الگوی کشت می‌انجامد که بر اساس همین اطلاعات سیاستگذاری‌های بخش کشاورزی و مدیریت منابع آن شکل بگیرد. برای این مطالعات مجموعاً سه سال زمان صرف شده و اطلاعات ذی‌قیمتی گردآوری و تولید شده است. در این کار از توان مؤسسات تحقیقاتی داخل کشور مانند مؤسسه تحقیقات خاک و آب کشور، مراکز تحقیقاتی استانی، سازمان‌های جهاد کشاورزی استان‌ها و سایر وزارتخانه‌ها مانند وزارت نیرو حداکثر استفاده شده و در برخی از موارد از روش‌های مورد تأیید مجامع علمی و نیز سازمان‌های بین‌المللی مانند سازمان خواروبار کشاورزی ملل متحد (فائو) از جمله روش تناسب اراضی استفاده شده است. تناسب اراضی به شما می‌گوید که بالاترین پتانسیل تولید هر محصولی با کمترین ریسک تولید در کدام منطقه است. بنا بر همین قاعده، اینکه تولیدکنندگان همه محصولات را در همه جای کشور کشت کنند و ریسک تولید را بالا ببرند با این برنامه اصلاح می‌شود.

دومین محور مهمی که در این برنامه به آن پرداخته شده، مسئله بین تطابق آب قابل برنامه‌ریزی و تولید محصولات کشاورزی است. به این معنا که ما چقدر الگوی کشت خود را با فراهمی آب در کشور تطبیق می‌دهیم، در واقع این کار را برای این منظور انجام دادیم که بتوانیم تکلیف قانونی تخصیص آب برای بهره‌وری بیشتر را اجرایی کنیم. تخصیص آب بر اساس برنامه الگوی کشت تکلیفی قانونی است و ما باید در این طرح این دو رابطه را برقرار می‌کردیم که آب در کجای کشور، برای چه محصولاتی و به چه حجمی مصرف کنیم. علاوه بر این، اقتصاد تولید و مزیت نسبی اقتصادی در مناطق مختلف کشور که اثرات خود را با قیمت تمام شده محصول نشان می‌دهد در این طرح لحاظ شده است. محور بعدی در این طرح تکنولوژی مورد نیازی است که ما باید به دنبال ترویج آن باشیم. ما فعلاً نظام برنامه‌ریزی را با تکنولوژی رایج تعریف کرده‌ایم ولی به دنبال این هستیم جای تکنولوژی را در این برنامه طی سال‌های آینده ببینیم و این تفاوت‌های طرح مذکور با سایر برنامه‌هایی است که هر ساله تحت عنوان «نظام ابلاغ کشت محصولات زراعی» به استان‌ها ابلاغ می‌شده است. در این طرح برای ۳۰ حوضه آبریز درجه دو کشور ۱۸ هزار شیت نقشه تدوین و آماده شده و برای اولین بار است که چنین اطلاعاتی به صورت نقشه و مدون در کشور تولید می‌شود با توجه به اینکه طرح، هدایتی از برنامه‌های ابلاغی مترقی‌تر است.

□ ارتباط اجرای طرح الگوی کشت با تولید کالاهای اساسی

با اجرای این برنامه قطعاً تولید گندم به اندازه نیاز کشور به آسانی امکان‌پذیر است البته به شرط آنکه سرکوب قیمتی گندم در روش خرید تضمینی اصلاح شود و ما بتوانیم خرید بر مبنای کیفیت محصول را نیز گسترش دهیم. در مجموع حدود ۴۰ درصد انرژی و ۴۴ درصد پروتئین مصرفی جامعه ایران با مصرف مستقیم گندم و فرآورده‌های آن تأمین می‌شود که این موضوع نشان می‌دهد در برنامه‌ریزی الگوی کشت این سهم می‌بایست مد نظر قرار گیرد. در حوزه حبوبات نیز با تکیه بر ظرفیت دیم و تغییر تکنولوژی علاوه بر تولید، امکان صادرات هم خواهیم داشت.

در حوزه علوفه کمبود ظرفیت داریم و امکان تأمین کامل نیاز در داخل کشور وجود ندارد چرا که هم میزان نیاز بالاست و هم علوفه‌های موجود در گروه محصولات آب‌بر قرار دارد و کشور ما نیز با محدودیت جدی آب مواجه است. البته باید اشاره کنم که با تغییر تکنولوژی تولید و رواج کشت ارقام علوفه‌ای جدید می‌توانیم به تغییرات نسبتاً بزرگی در این حوزه دست پیدا کنیم ضمن اینکه در حوزه گیاهان علوفه‌ای ظرفیت خوبی در دیم زارها وجود دارد که با تنوع بخشی به

گیاهان علوفه‌ای دیم در تناوب با گندم امکان دستیابی به تأمین مقادیر قابل توجهی از علوفه مورد نیاز وجود دارد به عبارت دیگر یا باید بخشی از علوفه مورد نیاز کشور را وارد کنیم یا اینکه نظام تولید علوفه را تغییر دهیم. در حوزه سبزی و صیفی و محصولات باغی میزان تولید شناور است و این مسئله بستگی به مزیت نسبی مناطق و کشتش بازار دارد و ما توان تولید بیش از نیاز جامعه داریم و لذا در این حوزه بر روی صادرات و گسترش بازارهای صادراتی متمرکز شده‌ایم. در مورد تأمین روغن از دانه‌های روغنی نیز می‌توان عنوان کرد که با تکنولوژی موجود امکان تأمین ۵۰ درصد نیاز کشور در برنامه الگوی کشت در هشت منطقه کشور با فراهم آوردن الزامات آن وجود دارد. براساس طرح الگوی کشتی که تدوین شده برنامه‌های ارتقای ضریب خوداتکایی محصولات اساسی دست یافتنی است و در این طرح تناقضی با اهداف کلان کشور و برنامه‌های توسعه وجود ندارد. در مجموع این برنامه ضمن ارتقای وضع موجود و مدیریت بهتر منابع تولید، اهداف استراتژیک کشور را نیز پوشش می‌دهد.

□ وضعیت زیرساخت‌های فنی، اجرایی و قوانین بازدارنده طرح الگوی کشت

برنامه الگوی کشت مانند همه برنامه‌های اجرایی پس از مرحله تدوین که انجام شده، برای اجرا شدن نیاز به الزاماتی دارد. در صورت وجود این الزامات و بروز سیاست‌های مربوطه در جامعه کشاورزی کشور زمینه پذیرش اجتماعی طرح پدید خواهد آمد و کنشگران و ذینفعان با مشارکت در اجرای آن از مزایا و منافع آن بهره‌مند خواهند شد. اکنون برخی الزام‌های اجرایی هنوز هم وجود ندارد. اول اینکه همان‌طور که اشاره شد برخی از تصمیم‌گیران از ایجاد تحولات ساختاری در بخش کشاورزی کشور هراس دارند و به حفظ وضع موجود قانع هستند. به عبارت دیگر گذر از کشاورزی معیشتی را که مابیه اشتغال در مناطق مختلف به بهای اتلاف منابع است، به صلاح نمی‌بینند. بنابراین به‌رغم وجود تکالیف قانونی در سال‌های اخیر همواره این موضوع در ابتدای اجرا متوقف به تصمیمات موقتی شده است. دومین زیرساخت لازم برای اجرای الگوی کشت قوانین بازدارنده است که به دلیل مالکیت خصوصی در بخش کشاورزی به آن نیازمند هستیم زیرا روش‌های ارشادی در شرایط فعلی کشور از کارآیی اندکی برخوردارند. امروزه زبان مشترک بین کشاورزان و برنامه‌های عمرانی، بازده اقتصادی و پایداری تولید است که البته بازده اقتصادی همواره غلبه بیشتری دارد چرا که کشاورزی در شرایط امروز قطعاً یک بنگاه اقتصادی پیچیده است.

□ شیوه اجرای الگوی کشت در ایران و کشورهای دیگر

الگوی کشت در کشور نظام ابلاغی نیست بلکه نظامی تشویقی و هدایتگر است که بر اساس پارامترهای اقتصادی و کشتش تقاضا عمل می‌کند. البته کار آسانی نیست و به همین دلیل قانونگذار تمهیداتی را برای اجرایی شدن الگوی کشت در این راستا در نظر گرفته است، به عنوان مثال در قانون ارتقای بهره‌وری بخش کشاورزی تخصیص آب را بر اساس الگوی کشت مطرح کرده است.

الگوی کشت در کشورهای سوسیالیستی و کمونیستی مثل شوروی سابق اجباری بوده است اما در کشورهایی که مبتنی بر اقتصاد بازار هستند الگوی کشت ارشادی است و دولت و نهادهای سیاستگذار از سیستم‌های تشویقی، تنبیهی و ارشادی استفاده می‌کند. قطعاً هیچ کشاورزی را نمی‌توان مجبور به کشت محصولی خاص کرد به ویژه در کشوری مانند ایران که مالکیت در بخش کشاورزی عمدتاً خصوصی است. سیاستگذاری تولید پیچیده‌ترین بخش از فرآیند تدوین الگوی کشت است که به تنهایی از عهده متخصصین کشاورزی بر نمی‌آید و لازم است متخصصین اقتصاد کلان، توسعه و تجارت و مدیریت استراتژیک در این فرآیند حضور داشته باشند.

در سراسر جهان، برای اجرای الگوی کشت بدون اعمال تنبیه و استفاده از قوه قهریه از شانزده روش استفاده می‌شود که این روش‌ها عبارتند از اثرگذاری بر قیمت تمام شده، نظام تعرفه، تخصیص آب، ایجاد بازارهای صادراتی در خارج از کشور و کمک به رونق آن، تخصیص یارانه به مصرف کننده یا کالای نهایی، خرید تضمینی و غیره. ضمن اینکه در کشور ما نیز از برخی از روش‌های فوق استفاده می‌شود اما عمده‌ترین این روش‌ها اثرگذاری بر قیمت تمام شده است که ما کمتر به آن توجه می‌کنیم. هر چند در کشور به دلیل پیچیدگی و فرابخشی بودن موضوع سیاستگذاری در الگوی کشت به عنوان ضمانت اجرایی آن، بسیاری از مدیران کشورمان همواره از مقوله سیاستگذاری جامع و کلان پرهیز دارند و وقتی صحبت از الگوی کشت می‌شود ماتریسی را تصور می‌کنند که در آن نام مناطق یا استان‌های کشور در یک سمت نوشته شده و در سوی دیگر اسامی محصولات کشاورزی قید شده و اعداد داخل جدول سطح زیرکشت مورد توصیه و قابل کشت را نشان می‌دهد. این نگاه اخیر ناشی از یک سوءتفاهم بزرگ در برداشت از نظریه مفهومی الگوی کشت در ایران است. علاوه بر این، به دلیل ماهیت این نوع سیاست‌گذاری، اثرات این نوع برنامه‌ریزی در طولانی مدت قابل مشاهده است که خارج از عمر مدیریتی مدیران دولتی است؛ به همین دلیل عملاً جذابیت چندانی برای قرار گرفتن در برنامه کاری آنان وجود ندارد.

□ وضعیت اعتبارات اجرای طرح الگوی کشت

در کشور اعتبار اجرایی این طرح در قالب دو رویکرد قابل تأمین است؛ اول اینکه زیرساخت‌های ایجاد و توسعه صنایع تبدیلی برای ایجاد زنجیره تولید که پشتیبان پایداری تولید از طریق ایجاد تقاضا برای محصولات عمدتاً با تسهیلات ارزان قیمت دولتی قابل انجام است که بخشی از سود این تسهیلات توسط دولت بایستی تأمین شود. برآورد میزان این اعتبار بستگی به هدف‌گذاری‌های سالانه قانون بودجه دارد که مبتنی بر قوانین برنامه پنج ساله است. رویکرد دوم تولید قراردادی است که با استفاده از منابع مالی بخش‌های غیردولتی تأمین می‌شود و عمدتاً رابطه بین کشاورزی و صنعت را شکل می‌دهد، بنابراین چندان وابسته به اعتبارات دولتی نیست. در واقع اجرای طرح الگوی کشت مبتنی بر مشارکت مردم است و بهترین حالت این است که تشکل‌ها آن را اجرایی کنند. ما ظرفیت‌ها را شناسایی و معرفی می‌کنیم و سیاست‌های پشتیبان تولید را به مجامع تصمیم‌گیرنده پیشنهاد می‌دهیم. وقتی چنین نقشه راهی ایجاد شد خود مردم ترغیب به انجام آن می‌شوند و در مسیر تولید قراردادی محصولات را بر اساس تقاضا و با توجه به پتانسیل تولید انجام می‌دهند. وقتی که در اجرای این طرح، پارامتری مانند کاهش قیمت تمام شده اعمال و تولید سودآور شود خواهیم دید که خود به خود طرح اجرایی می‌شود. به عنوان مثال اگر در طرح مذکور، کشت سیب زمینی در یک منطقه به دلیل توان تولید بالاتر و ریسک کمتر، توصیه شده باشد و کشاورزی آن در همین منطقه و کشاورز دیگری در منطقه دیگری کشت را انجام دهند چون شرایط تولید در منطقه اول بر اساس سیاست‌های ترجیحی اقتصادی دولت منجر به کاهش قیمت تمام شده تولید می‌شود و کشاورز منطقه دوم باید هزینه بیشتری را آن هم از جیب خود بدهد، بنابراین در کشت بعدی کشاورز منطقه دوم خود به خود به محصول دیگری که توان تولید در آن منطقه دارد و دارای مزیت نسبی اقتصادی است روی می‌آورد. دیدگاه ما در کشاورزی این است که اگر قطب بندی تولید ایجاد کنیم و تولید محصول را سودآور کنیم در این صورت می‌توانیم بدون فشار زیاد بر منابع دولتی اهداف الگوی کشت را با کمک مردم اجرا کنیم. ارائه تسهیلات ارزان قیمت و کم بهره از طریق بانک‌ها، آموزش بهره‌برداران، ارائه تکنولوژی و کمک به ایجاد بازارهای مطمئن با استفاده از ابزارهای سیاسی و دیپلماسی، از جمله ابزارهایی هستند که می‌توانند در جهت توانمندسازی

تشکل‌ها به کار روند ضمن اینکه برای ایجاد بازار و استفاده از ابزارهای سیاسی و دیپلماسی نیز لازم است که سایر دستگاه‌ها از جمله وزارت امور خارجه نیز در این طرح مشارکت داشته باشند.

□ کلام آخر

اگر چه در سطح ملی در وزارت جهاد کشاورزی از چند سال پیش ستادی تحت عنوان ستاد ملی الگوی کشت شکل گرفته و مسئول رسیدگی و اجرای الگوی کشت مدیریت شده در کشور است، ولی این ستاد هنوز تأثیر چشمگیری بر الگوی کشت در کشور نداشته است. متأسفانه در سالیان اخیر، نبود یک برنامه کشت جامع و مدون باعث نابسامانی‌های جدی در حوزه کشت محصولات کشاورزی کشور شده است. به عنوان مثال در توسعه کشت محصولات کشاورزی معمولاً توجه چندانی به منابع پایه از جمله خاک و آب نمی‌شود. علاوه بر این مسائلی مانند بازار، نیاز کشور به یک محصول و ... نیز مورد توجه قرار نمی‌گیرد و ما شاهد هستیم گاهی تولید برخی محصولات به اندازه‌ای زیاد است که محصول کنار جاده‌ها رها می‌شود یا خوراک دام می‌شود و گاهی تولید آن قدر کم است که قیمت این محصولات به چندین برابر نرخ منطقی آن می‌رسد. البته مسئولان وزارت جهاد کشاورزی عنوان می‌کنند که در حوزه تولید برخی محصولات به تفکیک فصل به کشاورزان برنامه ارائه می‌شود و این کشاورزان هستند که برنامه‌های ابلاغی را رعایت نمی‌کنند.

